

УДК 343.157.3

DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i6.2034>**А. Мурзановська,**

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Передусім необхідно підкреслити, що можливість здійснення кримінального провадження з перегляду судових рішень, що набрали законної сили за нововиявленими обставинами, передбачена в низці положень міжнародних актів у галузі прав людини, таких як Загальна декларація прав людини (ст.ст. 7, 8, 10), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ст. 14), Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (ст. 6) та Протоколу № 7 до цієї Конвенції (ст. 4), в яких містяться міжнародні та європейські стандарти кримінального судочинства. Особливе значення під час провадження за нововиявленими та виключними обставинами, як загалом у кримінальному процесі, має практика Європейського Суду з прав людини.

Питання щодо перегляду судових рішень у кримінальному процесі завжди привертало увагу науковців та були предметом ґрунтовних досліджень у різні часи. Проте безпосередньо перегляду судових рішень за нововиявленими та виключними обставинами присвячено досить невелику кількість досліджень, серед яких можна виділити наукові праці Г. Анашкіна, В. Баскакової, В. Балакшина, В. Беднарської, М. Белобабченко, Л. Берсугурової, В. Блінова, Н. Бобечка, М. Ведішева, І. Великої, М. Громова, В. Давидова, Ю. Дени-

сова, В. Дорошкова, Ю. Дьоміна, О. Дроздова, А. Зумакулова, К. Камчатова, М. Міхеєнкової, В. Посніка, Н. Сизої, А. Собеніна, О. Татарова, Б. Тетеріна, В. Фігурського, Ю. Фідрі, Я. Фільова, І. Чашиної та ін.

Метою статті є розгляд питань щодо окремих методологічних аспектів дослідження провадження за нововиявленими або виключними обставинами, що пов'язано, в першу чергу, з новелізацією глави 34 КПК та пошуком оптимальних видів та форм перегляду судових рішень, які набрали законної сили, в зв'язку з чим особливого значення набуває необхідність визначення сутності, поняття за значення нововиявлених та виключних обставин.

Судове провадження за нововиявленими та виключними обставинами формувалось поступово, змінюючи назви та сутність форм та видів проваджень, а також перелік та зміст безпосередніх підстав. Так, Кримінально-процесуальний кодекс 1960 р. (далі – КПК 1960 р.) містив Главу 32 «Відновлення справ у зв'язку з нововиявленими обставинами», з 2001 р. ця глава мала назву «Перегляд судових рішень у порядку виключного провадження», а після реформи 2010 р. – «Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами». Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. (далі – КПК) вже містив Главу 34 «Провадження за ново-

виявленими обставинами» та Главу 35 «Перегляд судових Рішень Верховним Судом України».

З 3 жовтня 2017 р. Глава 34 має назву «Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами», при цьому з КПК була виключена Глава 35, але залишилась одна з підстав, яка визначена як «виключна». Як зазначається в літературі, змін зазнала низка положень Глави 34 КПК, наприклад, законодавець зважив на доктринальні дискусії та доповнив цю главу новими обставинами, які є підставами для здійснення кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами; оновлені правові процедури подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та здійснення перегляду судового рішення за наведеними обставинами [4, с. 861].

Кримінальне провадження за нововиявленими або виключними обставинами є формою перегляду судових рішень, що набрали законної сили, завданнями якого є перевірка законності, вмотивованості, обґрунтованості та справедливості судових рішень, що набрали законної сили, виявлення та виправлення судових помилок та порушень закону, забезпечення захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, недопущення незаконного і необґрунтованого обвинувачення, засудження та обмеження їхніх прав і свобод.

Перегляд судових рішень вимагає дотримання, крім основних засад кримінального провадження, також принципу *res judicata*, тобто принципу остаточності рішення. У доповіді Венеційської комісії «Верховенство права» вказується на те, що остаточні рішення судів національної системи не мають бути предметом оскарження. Юридична визначеність також вимагає, щоб остаточні рішення судів були виконані. Системи, де існує змога скасовувати

остаточні рішення, не базуючись при цьому на безспірних підставах публічного інтересу, та які допускають невизначеність у часі, несумісні з принципом юридичної визначеності. Насамкінець, судові рішення мають бути ефективно виконані і не має існувати змоги (окрім надзвичайно виняткових випадків) переглядати остаточне судове рішення (дотримання принципу *res judicata*) [3, с. 179, 180]. Цей принцип наголошує, що жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового рішення суду просто тому, що вона має на меті добитися нового слухання справи та нового її вирішення. Повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізуватись для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, а не для здійснення нового судового розгляду (див.: рішення Європейського Суду з прав людини у справах «Брумареску проти Румунії» (п.п. 60–61), «Рябих проти Росії» (п.п. 51–52), «Пономарьов проти України» (п. 40), «Устименко проти України» (п. 46)).

Крім того, перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами не має суперечити принципу *non bis in idem*. Так, у разі підтвердження судом наявності нових обставин попереднє рішення у справі скасовується, а замість нього ухвалюється інше – з урахуванням нових обставин.

Із системного аналізу змісту глави 34 КПК та загальних засад кримінального провадження випливає, що кримінальне провадження за нововиявленими обставинами являє собою форму перегляду рішень судів, які набрали законної сили. За своїм змістом ця стадія кримінального процесу виступає як механізм, що доповнює звичайні заходи забезпечення правосудності судових рішень у кримінальних провадженнях. Цей вид провадження має резервне значення та використовується лише, якщо вичерпані всі інші допустимі

засоби процесуально-правового захисту. Отже, за змістом кримінального процесуального закону за нововиявленими обставинами можуть бути переглянуті тільки рішення суду, що набрали законної сили і якими закінчено розгляд провадження [8].

За нововиявленими або виключеними обставинами можуть бути переглянуті судові рішення (вироки, постанови, ухвали) судів першої, апеляційної та касаційної інстанцій, лише ті, що набрали законної сили та за наявності відповідних обставин, визначених законом.

Згідно з КПК, перелік нововиявлених обставин не є вичерпним і до *нововиявлених обставин* закон зараховує: 1) штучне створення або підроблення доказів, неправильність перекладу висновку і пояснень експерта, завідомо неправдиві показання свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, на яких ґрунтується вирок; 3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення вироку чи постановлення ухвали, що належить переглянути; 4) інші обставини, які не були відомі суду на час судового розгляду під час ухвалення судового рішення і які самі по собі або разом із раніше виявленими обставинами доводять неправильність вироку чи ухвали, що належить переглянути.

Складність розуміння сутності нововиявлених обставин зумовлена як відсутністю нормативного визначення поняття цих обставин, так і різним розумінням їхньої природи, видів, а відповідно, переліку таких обставин у доктрині кримінального процесу. Тому частіше виділяються їхні ознаки, до яких належать: невідомість їх суду з причин, які від нього не залежать; істотність цих обставин для справи; наявність нововиявлених обставин в об'єктивній дійсності до постановлення судового рішення; неможливість врахування цих обставин під час провадження в справі і постановлення судового рішення у зв'язку з тим, що вони не відомі

суду; виявлення обставин саме після набрання судовим рішенням законної сили.

Враховуючи зміни чинного законодавства, беручи до уваги положення п. 4 ч. 2 ст. 459 КПК та те, що предметом перевірки є вирок, ухвали та постанови, під нововиявленими обставинами необхідно розуміти обставини, які не були відомі суду на час судового розгляду під час ухвалення судового рішення і які самі по собі або разом із раніше виявленими обставинами доводять неправильність вироку, ухвали чи постанови, що належить переглянути, адже винесене в справі рішення більше не може вважатись законним, обґрунтованим та справедливим.

Обов'язковою умовою розгляду справи за нововиявленими обставинами є те, що обставини, які наводяться, мають бути абсолютно новими, могли вплинути на судові рішення, але не були відомі та не могли бути відомі суду, під час судового розгляду, вказівка на які в матеріалах справи відсутня, крім того, відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 462 КПК вони мають бути невідомими й особі, яка звертається із заявою, хоча останнє викликає заперечення, адже чому не може звернутися особа (обвинувачений), яка, наприклад, давала завідомо неправдиві показання (мала місце самообмова), на яких ґрунтувався вирок.

Нововиявлені обставини — це встановлені розслідуванням, вироком суду, що набрав законної сили або викладені в заяві учасників судового провадження юридичні факти, які знаходяться в органічному зв'язку з елементами предмета доказування в кримінальній справі і спростовують їх через попередню невідомість та істотність висновків, що містяться у вирок, ухвалі, як такі, що не відповідають об'єктивній дійсності. Нововиявлені обставини характеризуються такими ознаками, як їх невідомість суду з причин, від нього незалежних; їхнє істотне зна-

чення для провадження; наявність в об'єктивній дійсності до ухвалення вироку; неможливість урахування під час провадження у справі та ухвалення вироку у зв'язку з їх невідомістю судові; їх відкриття тільки після набуттям законної сили вироком. Тобто необхідні дві умови для визнання обставини нововиявленою, це обставини, які об'єктивно існували на момент вирішення кримінального провадження та не були відомі і не могли бути відомі на той час суду та хоча б одній особі, яка брала участь у справі [9].

Нововиявлені обставини характеризуються такими ознаками: 1) невідомість їх суду з причин, від нього не залежних; 2) наявність їх в об'єктивній дійсності до винесення судового рішення; 3) неможливість урахування під час провадження в справі і винесення рішення у зв'язку з невідомістю їх суду; 4) відкриття тільки після набрання законної сили судовим рішенням. Тобто нові факти і обставини, які, на думку особи, яка ініціює здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами, мали існувати в той момент, коли виносилося судове рішення, про перегляд якого за вказаною процедурою порушується питання [10].

Як зазначає Н.Р. Бобечко, порівняно з КПК 1960 р. у регламентації вітчизняного провадження за нововиявленими обставинами згідно з чинним КПК простежується кардинальна зміна його моделі, а саме: від змішаної, яка закріплює слідчо-прокурорське розслідування чи перевірку з метою виявлення нововиявлених обставин, а їх встановлення, визначення впливу на правосудність судового рішення та подальше спрямування кримінального провадження здійснюється в судовому порядку, до судової, за якої з'ясування наявності та встановлення таких обставин здійснюється тільки судом з ініціативи сторін, тобто відбувається надання переваги винятково судовому захисту

прав, свобод та законних інтересів учасників судового провадження, що ґрунтується на засадах змагального процесу [1, с. 198].

Крім нововиявлених обставин, закон визначає, що є виключні обставини, за якими можуть бути переглянуті судові рішення, що набрали законної сили. Так, *виключними обставинами* визнаються: 1) встановлена Конституційним Судом України неконституційність, конституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи; 2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань у вирішенні цієї справи судом; 3) встановлення вини судді у вчиненні злочину або зловживання слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження, внаслідок якого було ухвалено судове рішення.

Встановлена Конституційним Судом України неконституційність, конституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом у процесі вирішення справи. Конституційний Суд України (далі – КСУ) приймає рішення та дає висновки щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради АРК, відповідності Конституції чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, офіційного тлумачення Конституції та законів України та інші (ст. 150 Конституції України).

КСУ є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та

в передбачених Конституцією України випадках інших актів здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України (ст. 1 ЗУ «Про Конституційний Суд України»), серед яких: 1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 9) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України (їхніх окремих положень) за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі Закон України суперечить Конституції України (п.п. 1, 9 ст. 7 ЗУ «Про Конституційний Суд України»).

Важливим для розуміння наведеної виключної обставини є визначення в законі меж повноважень КСУ. Так, відповідно до ч.ч. 1–2 ст. 8 ЗУ «Про Конституційний Суд України» КСУ розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) *чинних* актів (їх окремих положень). Крім того, з метою захисту та відновлення прав особи КСУ розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) акта (його окремих положень), який *втратив чинність, але продовжує застосовуватись* до правовідносин, що виникли під час його чинності.

Закони, інші акти або їхні окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність із дня ухвалення КСУ рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення (ст. 91 ЗУ «Про Конституційний Суд України»).

З формулювання п. 1 ч. 3 ст. 459 КПК можна дійти висновку, що як виключна обставина може розглядатись і встановлена КСУ *конституційність*

закону, іншого правового акта чи їхнього окремого положення, застосованого судом у вирішенні справи. Тому тут необхідно мати на увазі, що відповідно до ч. 3 ст. 89 вказаного ЗУ, якщо КСУ, розглядаючи справу за конституційною скаргою, визнає закон України (його положення) таким, що *відповідає Конституції України, але одночасно виявив, що суд застосував закон України (його положення), витлумачивши його у спосіб, що не відповідає Конституції України*, то КСУ вказує на це в резолютивній частині рішення.

Встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення цієї справи судом. Якщо міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, буде встановлено і визнано, що з боку України було допущено порушення міжнародних зобов'язань у процесі розгляду конкретної кримінальної справи судом, це є підставою для перегляду судового рішення в цій справі за виключними обставинами. Це положення покладає на ВС відповідальність за виконання судових рішень міжнародних судових установ, особливо ЄСПЛ, із метою забезпечення дотримання законних прав і свобод людини і спрямування судової практики.

Комітет Міністрів Ради Європи рекомендував державам-учасницям ЄКПЛ прийняти закони, якими треба врегулювати порядок перегляду справ і відновлення провадження справ на внутрішньодержавному рівні у зв'язку з порушеннями ЄКПЛ (Рекомендація № R (2000) [11], яка ґрунтується на рішенні «*Papamichabopoulos against Greece*» (1995), згідно з яким суд, визнавши порушення прав людини, робить репарацію за наслідками такого порушення таким чином, щоб, наскільки це можливо, відновити становище, що мало місце до такого порушення. У такий спосіб ЄСПЛ

висловив широко відомий принцип міжнародного права *restitution in integrum* для потерпілої сторони).

У Законі України «Про виконання рішень про застосування практики Європейського суду з прав людини» зазначено, що стягувачеві (заявникові до ЄСПЛ у справі проти України, на користь якого постановлено рішення цього суду, або його представнику чи правонаступнику) надсилається повідомлення з роз'ясненням його права порушити провадження про перегляд справи відповідно до чинного законодавства (п. «а» ч. 1 ст. 11). Чинний КПК ліквідував зазначену прогалину в національному законодавстві, регламентуючи підставу до перегляду судових рішень у такий спосіб: «Встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом». Проте, це не означає, що кожне таке рішення потягне за собою зміну або скасування будь-якого рішення, адже це відбувається в разі коли Суд визнав порушення Конвенції, особливо: 1) коли потерпіла сторона і далі зазнає значних негативних наслідків рішення, ухваленого на національному рівні, – наслідків, щодо яких справедлива сатисфакція не була адекватним засобом захисту і які не можна виправити інакше ніж через повторний розгляд або поновлення провадження; 2) коли рішення Суду спонукає до висновку, що а) оскаржене рішення національного суду суперечить Конвенції по суті, або б) в основі визнаного порушення лежали суттєві процедурні помилки чи недоліки, які ставлять під серйозний сумнів результат оскарженого провадження на національному рівні [7, с. 823–829].

Крім того, повторний розгляд справи є адекватним способом поновлення прав заявника, порушення яких визнано рішенням ЄСПЛ, якщо заявник і далі зазнає негативних наслідків від судових рішень, ухвалених

на національному рівні, – наслідків, щодо яких справедлива сатисфакція не була адекватним засобом захисту і які не можна виправити інакше ніж через повторний розгляд або поновлення провадження [7, с. 827].

Зловживання слідчого судді або суду можуть виражатися в прийнятті пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди (ст. 368 КК); недопущенні чи ненаданні своєчасного захисника, а також іншому грубому порушенні права підозрюваного, обвинуваченого на захист (ст. 374 КК), постановленні завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК).

Зловживання прокурора, слідчого під час кримінального провадження можуть виражатися в завідомо незаконному затриманні, приводі, домашньому арешті або триманні під вартою (ст. 371 КК), притягненні завідомо невинуватого до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК), примушуванні давати показання під час допиту шляхом незаконних дій (ст. 373 КК).

На жаль, навіть після реформування залишаються суттєві недоліки. Так, О.М. Дроздов звертає увагу на те, що чітко не визначено можливість перегляду судових рішень у зв'язку з ухваленням Конституційним Судом України рішень щодо офіційного тлумачення Конституції України, які теж є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені (ст. 151-2 Конституції України та ст. 84 ЗУ «Про Конституційний Суд України»). Вищевказане дає підстави для висновку, що питання з'ясування юридичної природи правових позицій КСУ, як, наприклад, так би мовити остаточного результату офіційного тлумачення, є неоднозначним та до цього часу не вирішеним; знову поза увагою законодавця залишилися питання перегляду судових рішень у межах провадження за нововиявленими або виключними обставинами в разі встановлення органом

міжнародної організації, юрисдикція якого визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань у процесі вирішення справи судом (ст. 55 Конституції України). Таким органом, наприклад, відповідно до Пакту про громадянські та політичні права є Комітет із прав людини [4, с. 877–878].

Н.Р. Бобечко, дослідивши новели законодавства щодо провадження за нововиявленими або виключними обставинами, дійшов висновку, що методологічно повно і точно не вдалося врегулювати процесуальну діяльність на такому етапі, що, безперечно, ускладнюватиме застосування положень Гл. 34 КПК на практиці. Насамперед йдеться про те, що законодавець, нарешті, об'єднав в одну групу споріднені підстави – встановлення Конституційним Судом України неконституційності, конституційності закону, іншого правового акта чи окремого положення, застосованого судом у процесі вирішення справи (п. 1 ч. 3 ст. 459 КПК), та встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань у процесі вирішення справи судом (п. 2 ч. 3 ст. 459 КПК) [2, с. 25], хоча важко погодитись, що ці підстави є спорідненими. Проте повністю підтримуємо міркування щодо зарахування до цієї групи обставин підставу, яка за своєю правовою природою завжди була та продовжує залишатись нововиявленою, – встановлення вини судді у вчиненні злочину або зловживання слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження, внаслідок якого було ухвалено судові рішення (п. 3 ч. 3 ст. 459 КПК) [2, с. 26–27]. Також цілком можна погодитись, що не вільний від хиб і зміст обставин, передбачених пп. 1, 3 ч. 3 ст. 459 КПК, та є питання і щодо способу встановлення групи нововиявлених обставин, викладених у п. 1 ч. 2 ст. 459 КПК [2, с. 28–31].

Крім того, загалом щодо виділення такої підстави, як встановлення Конституційним Судом України неконституційності, конституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом у процесі вирішення справи, необхідно зробити певні зауваження. Зазначимо, що розширення спочатку за рахунок цієї підстави переліку нововиявлених обставин, а згодом зарахування її до виключних підстав перегляду судових рішень, виявляється не зовсім логічним. Так, у ч. 5 ст. 459 КПК вказано, що перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами у разі прийняття нових законів, інших нормативно-правових актів, якими скасовані закони та інші нормативно-правові акти, що діяли на час здійснення провадження, не допускається, а в літературі з цього приводу слушно підкреслюється, що в іншому разі це суперечило б правилу про заборону зворотної дії закону і кожне судові рішення перебувало би під загрозою скасування щоразу, як приймається новий закон. То чому ж це допускається в процесі перегляду за виключними обставинами, визнання закону таким, що не відповідає Конституції України (неконституційним), тобто визнається таким, що втратив чинність? Тому видається, що таке рішення Конституційного Суду України може бути підставою, якщо воно існувало на момент судового розгляду, але суд не взяв цього до уваги, тобто можна, наприклад говорити про виявлення суттєвих недоліків у попередньому судовому розгляді.

Проблеми правового регулювання та правозастосування порядку провадження за нововиявленими або виключними обставинами також вже стали предметом наукових досліджень [6].

Крім того, як слушно зазначається в літературі, в окремих випадках перегляд судових рішень за виключними обставинами на підставі рішень

Європейського Суду з прав людини (на прикладі рішення «Петухов проти України») викликає низку проблем та не дозволяє повною мірою (або не дозволяє взагалі) захистити права засуджених осіб, що зумовлено недосконалістю чинного законодавства, а також відсутністю стабільної та послідовної судової практики в цій площині [5, с. 254–260].

Таким чином, провадження з перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості судочинства, але потребує подальшого вдосконалення методології визначення нормативно-правового врегулювання та практики його застосування у вказаних напрямках, з огляду на особливе значення міжнародно-правових стандартів та практики Європейського Суду з прав людини.

У статті розглянуто питання щодо окремих методологічних аспектів дослідження провадження за нововиявленими або виключними обставинами, що пов'язано, з одного боку, з новелізацією глави 34 КПК України, а з іншого – необхідністю визначення сутності, поняття за значення нововиявлених та виключних обставин з урахуванням практики Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Проведений аналіз підстав перегляду за нововиявленими або виключними обставинами дав змогу дійти висновку про принципову зміну моделі перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, а також необхідність внесення змін до КПК щодо визначення переліку таких обставин, з огляду на їхню сутність, ознаки та особливості.

Значна увага приділена значенню практики ЄСПЛ у процесі визначення напрямів удосконалення кримінального процесуального права з метою забезпечення його ефективного правозастосування під час здійснення відповідних про-

ваджень. Підкреслено, що наявність такої підстави, як «встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом», не означає, що кожне таке рішення потягне за собою зміну або скасування будь-якого рішення, адже це відбувається, якщо Суд визнає порушення Конвенції: 1) коли потерпіла сторона і далі зазнає значних негативних наслідків рішення, ухваленого на національному рівні, – наслідків, щодо яких справедлива сатисфакція не була адекватним засобом захисту і які не можна виправити інакше ніж через повторний розгляд або поновлення провадження; 2) коли рішення Суду спонукає до висновку, що а) оскаржене рішення національного суду суперечить Конвенції по суті, або б) в основі визнаного порушення лежали суттєві процедурні помилки чи недоліки, які ставлять під серйозний сумнів результат оскарженого провадження на національному рівні.

Ключові слова: судове провадження, перегляд судових рішень, нововиявлені обставини, виключні обставини.

Murzanovska A. Certain methodological aspects of the research in proceedings under newly discovered or exceptional circumstances

In the article the author considered the issue of certain methodological aspects of the research in proceedings on newly discovered or exceptional circumstances, which on the one hand is related to the amendment of Chapter 34 of the Criminal Procedural Code of Ukraine, on the other hand is concerned the need to define the essence, the concept of importance of newly discovered and exceptional circumstances, taking into account the practice of the European Court of Human Rights (hereinafter – ECtHR).

The analysis of the grounds for review of newly discovered or exceptional circumstances allowed us to conclude that there is a fundamental change in the model of review of court decisions under newly discovered circumstances, as well as the need to amend the Criminal Procedural Code to determine the list of such circumstances, given their nature, features and peculiarities.

Considerable attention was paid to the significance of the case law of the ECtHR in determining the areas of improvement of criminal procedural law in order to ensure its effective enforcement in the relevant proceedings. It is emphasized that the existence of such grounds as “establishment by an international judicial institution whose jurisdiction is recognized by Ukraine, violation of Ukraine’s international obligations in resolving the case by a court” does not mean that each such decision will entail change or revocation of any decision, as this occurs when the Court finds a violation of the Convention, in particular: 1) when the injured party continues to suffer significant adverse consequences of a decision taken at national level – consequences for which just satisfaction was not an adequate remedy and cannot be remedied other than by repeated consideration or resumption of proceedings; 2) where the judgment of the Court leads to the conclusion that a) the impugned decision of the national court is contrary to the Convention in substance, or b) the alleged violation was based on material procedural errors or omissions that seriously call into question the outcome of the impugned proceedings at the national level.

It was proven that judicial review proceedings based on newly discovered or exceptional circumstances have an important role in ensuring the fairness of the proceedings, however, there is a need of further improvement of the methodology for determining regulations

and their application, considering the importance of international legal standards and ECtHR practice.

Key words: court proceedings, review of court decisions, newly revealed circumstances, exceptional circumstances.

Література

1. Бобечко Н.Р. Суть, завдання, значення та процесуальні особливості провадження за нововиявленими обставинами за КПК України. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 1. С. 196–200.

2. Бобечко Н.Р. Новели кримінально-процесуального законодавства України в контексті забезпечення єдності судової практики. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2018. № 1(17). С. 21–41. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18bnrysp.pdf>.

3. Доповідь, схвалена Венеційською Комісією Ради Європи на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року) «Верховенство права». Право України. 2011. № 10. С. 179, 180.

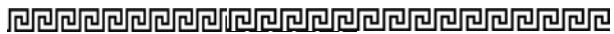
4. Дроздов О.М. Проведення за нововиявленими або виключними обставинами в кримінальному судочинстві за європейськими стандартами. Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування: колективна монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 860–888.

5. Кучинська О., Щиголь О. Забезпечення права засудженого на справедливий суд в аспекті перегляду рішень за виключними обставинами на прикладі рішення ЄСПЛ «Петухов проти України». Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. С. 254–260.

6. Нор В., Бобечко Н. Порядок провадження за нововиявленими або виключними обставинами у кримінальному судочинстві України: проблеми правового регулювання і правозастосування. Право України. 2018. № 8. С. 150–172.

7. Постанова ВП ВС від 20 лютого 2018 р., справа № 775/15/15-к. Кримінальний процесуальний кодекс України: постатейна систематизація окремих правових позицій Верховного Суду / наук. ред. І.В. Гловюк, М.І. Пашковський, Д.В. Пономаренко. Одеса, 2019. С. 823–829.

ПРОБЛЕМИ ТА СУДЖЕННЯ

8. Постанова ККС ВС від 09 жовтня 2018 р., справа № 11-о/79615/2017. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77088323>
9. Постанова ККС ВС від 11 жовтня 2018 р., справа № 398/3237/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77137591>
10. Постанова ККС ВС від 20 листопада 2018 р., справа № 711/5136/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78268006>
11. Рекомендація № R (2000) 2 КМ державам членам РЄ «Щодо перегляду справ і відновлення провадження справ на внутрішньому рівні у зв'язку з рішеннями Європейського суду з прав людини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

